

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

מגילה ז-יג | פרשת שמות | גליון מס' 103

דף ז: ע

פירות ונתנה על האסקופה החיצונה אף על פי שרוב הפירות מבחוץ פטור, עד שיוציא את כל הקופה, והטעם דפטור דאגד כלי שמייה אגד, ואינו חייב אא"כ הוציא בבת אחת כל הקופה לרה"ר. וכן מוכח בעדיות (פ"ג מ"ב) דתנן אוכל פרוד אינו מצטרף, דברי רבי דוסא בן הרכינס, וחכמים אומרים מצטרף, וידוע דהלכה כחכמים.

אמר אביי כי נפקי מבי מר הוה שבענא כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה ואכלי בהו שיתין פלוגי ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר ובעאי למיכס צעא אבתרה - מבאר המהרש"א בחי"א אגדות שיתכן לומר בדרך בדיחותא, שהקערה היתה עשויה מדבר שנאכל, כמו שעושין כיום האומנים מבליילת סוכר צורות משונות, ולכן רצה אביי לאוכלה ממש.

וכן מספר הגאון החיד"א בספר מסעותיו 'מעגל טוב' (עמ' 188), כי התארח בפורים אצל הגאון רבי שאול מאסטרדם, וראה שם משלוח מנות ששלחו לו מעשירי העיר, שלחן ועליו בנין כשתי אמות דמות חצר המלך, ומרדכי יושב בשער המלך בלבוש פרסי, וארמון ובו אסתר המלכה על המטה, ודמות אחשוורוש, והמן נופל על המטה. ומחוץ לארמון מצד אחר ברחוב דמות המן תלוי. ומסביב הבנין מוקף בחיילים, וכל מיני ציורים נאים בצבעים שונים. והכל היה עשוי מסוכר לבד בחכמה גדולה. וכל השלחן מלא מגדים פירות הנראים אמיתיים גבינה שכתוב עליה כשר לפסח, וקישואין בחומץ, שלחן מלכים ממש, הכל עשוי מסוכר.

חייב אדם לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - כתב החכמת מנוח: י"מ שלא ידע לחשב גימטריא שלהם כי ארור המן וברוך מרדכי שוה בגי' תק"ב. וי"מ שישתכר עד שיישן מחמת השכרות ואז לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וי"א לאו דוקא שלא ידע בין ארור המן כו' ה"ה שאר דברים שהם שני הפכים כיוצא כאלו ולא זכר זה אלא למשל או י"ל שלרבותא נקט זה שאפילו אלו לא ידע אף על פי שמחמת כן הוא שותה לשמחת פורים וכ"ש שלא ידע שאר דברים. וי"א שלא ידע איזו תחלה כי תחלה נעשה המן ארור שנתלה על העץ ואח"כ נתגדל מרדכי שנעשה משנה למלך עי"ל דלמשל נקטיה על שישליך כל אדם הקנאה והשנאה שיש לו על חבירו מלבד בפורים כי לפעמים אדם שונא לאדם בעבור היותו צוררו ועשה לו דבר רע וחושב רע עליו ודרכו לקללו ולאררו תמיד וזהו דוגמת המן כי כל

ומשלוח מנות - הגאון האדר"ת זצ"ל בחדושו למגילה (שנדפסו בקובץ מקבציאל גליון ל' ע' קיג) כותב: לענ"ד נראה דאם אין לו למי לשלוח ישלח לאשתו, דג"כ נקראת ריעו, כמש"כ חברתך ואשת בריתך, ויקנה לה על מנת שלא תהא לו רשות במתנתו, וכשאינו לו כלל למי, נראה לי, בכדי שלא יבטל מן המצוה יפריש לצדקה או לדבר מצוה, ויקויים בו ג"כ קצת רמז למצוה זו, עי' רש"י שבת ל"א א' ודוק.

ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, ומתנות לאביונים, שתי מתנות לשני בני אדם - בשו"ת התעוררות תשובה להגאון ר' שמעון סופר זצ"ל מערלוי (סי' תצה) כותב: צ"ב הא דשינה רב יוסף מלשונו דלגבי מנות קאמר "לאיש" אחד, ולגבי מתנות קאמר לשני "בני אדם".

ונ"ל עפ"י מה דאיתא ברמ"א (סי' תרצ"ה ס"ד) דלא ישלח מנות לאשה משום חשש סבלונות, וזה דוקא בפנויה. אבל לענ"ד דלאשת איש פשיטא דאסור, דהא אין שואלים בשלום אשה כלל כדאיתא בקידושין (ע' ע"ב), ודורון הוה בכלל שאילת שלום כמבואר ברמ"א (סי' תרצ"ו ס"ו) ובמג"א (שם סקי"ב), וכ"כ במג"א (סי' תקנ"ד סקכ"א), ולכן נקט רב יוסף ומשלוח מנות שתי מתנות "לאיש" אחד, דרצה לאפוקי דלא ישלחו לאשה. ומה דנקט גבי מתנות לאביונים "בני אדם", י"ל דאיתא עוד ברמ"א שם, דמתנות לאביונים מותר ליתן גם לאשה, לכן דקדק רב יוסף ומתנות לאביונים לשני "בני אדם" דבוה גם אשה במשמע.

דף ז: ע

רבה שדר ליה וכו' מלא טסקא דקשבא - בשו"ת התעוררות תשובה (או"ח סי' תצו) כותב: לענ"ד אם שולח הרבה דברים קטנים שכל אחת לעצמה אינה מנה חשובה, אבל הכל ביחד הוא חשוב דיוצא בזה. וראיה לדבר מהא דאיתא במגילה (ז' ע"ב) דרבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא דקשבא [שק מלא תמרים] ומלי כסא דקמחא דאבשונא [שנתייבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהן מתוק לעולם] וכו', הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריכא, והרי כל חתיכת זנגביל בפני עצמו לא הוה דבר חשוב, ומ"מ כיון דבשק נצטרפו הוה דבר חשוב. והכלי מצרפם כדתנן שבת (צ"א ע"ב) קופה שהיא מלאה

להגר"מ וורשויק זצ"ל לפורים (אות כ'): יש להבין הא יראה כי גם שמות שאר בהמות וחיות ועופות כתובים בתורה, ואפ"ל עפ"ד רבינו בחיי (ונרמז גם באבן עזרא) כי הארנבת היא אנדרוגינוס זכר ונקבה, מדכתבה תורה ארנבת ולא ארנב, כמו שאר השמות שבאו בלשון זכר, לכן א"ש כי בראות תלמי שאר השמות בלשון זכר ולא בלשון נקבה, וארנבת היא בלשון נקבה, ויהיו מוכרחים להבינו מפני שארנבת אנדרוגינוס, ומצא מקום לומר כי שחקו בי היהודים וז"פ.

דף י. פ

קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעת"ל וכו' קדושה שני' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא - בטעם החילוק שבין קדושה ראשונה שלא קידשה לעתיד לבא לבין קדושה שני' שקידשה לעתיד לבא כתב התוס' יום טוב (עדיות פרק ח' משנה ו') בביאור דברי הרמב"ם, שקדושה ראשונה היתה על ידי כיבוש בארץ בזמן יהושע בן נון, וכיבוש זו נתבטלה ע"י כיבוש העכו"ם בימי נבוכדנצר. אבל קדושה שני' שניתנה לנו רשיון ע"י כורש לעלות ולבנות לנו בית המקדש, אין שום כיבוש מבטל חזקה זו. ועיי"ש עוד שגלות ראשון, נאמר עליה נבואות מפורשות שמלך בבל יכבוש את הארץ, משא"כ זאת הגלות השני', לא נאמרה בה נבואה בפירושו, ושלא כדין נטלוה מדינו, ולכן קרקע אינה נגזלת.

ובמשך חכמה (פ' בשלח ט"ו ט"ז) כתב טעמים נוספים לחילוק שבין קדושה ראשונה לקדושה שני', דכיבוש הראשון היתה ע"י הארון והשכינה, וכשנכבשה ע"י גוים והלכה לה השכינה מאתנו, פקע לה להקדושה, אבל בקדושה שני' שלא היתה ע"י ארון ושכינה, שלא היו בבית שני (כדאיתא ביומא כ"א ע"ב), א"כ גם כשנכבשה ע"י גוים, לא פקע קדושתה עד עולם.

וע"ש שביאר בזה דרשת חז"ל (סוטה ל"ו ע"א) עד יעבור עמך ד', זו ביאה ראשונה, עד יעבור עם זו קניית, זו ביאה שני', דדייקא בביאה ראשונה נקט שם השם, שנעשתה ע"י ארון ושכינה שהלכה עמנו, ולכן לאחר ביאה שני' - תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, שקדושה זו השני' נשאר נטוע וקבוע אצלנו לעולמים.

עוד כתב שם המשך חכמה טעם נוסף בחילוק שבין קדושה ראשונה לקדושה שני', דהרשב"א הקשה כיון דאמרו (שבת פ"ח ע"א) מכאן מודעא לרבה לאורייתא, דהרי כפה עליהן הר כגיגית, למה נענשו אח"כ כשחטאו, ותירץ דכיון דנתן להם א"י היתה זה על תנאי בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו יצורו (תהלים סוף פרק ק"ו ע"ש). ולכן כיון שאז בחורבן בית ראשון, שוב חזר טענת מודעא, וממילא בטלה זכותם בא"י ופקעה קדושתה, אבל אחרי שניצלו בימי המן והדר קיבלוה בימי אחשורוש, וא"כ בטלה טענת המודעא, א"כ גם אחרי שגלו בגלות אדום, עדיין נשארה קדושת הארץ ע"ש.

וכי תימא קלעים לר"א למה לי לצניעותא בעלמא וכו' - כתב המקדש דוד (סי' א' ס"ק ה') דהא דקאמר דקעביד קלעים, קאי רק אקלעים דעזרות אבל קלעים להיכל ע"כ חייב לעשותן אף אי קידשה לעתיד לבא, דבשביל הזאות הפנמיות

שונאו של אדם הוא המן שלו. ולפעמים אדם מקנא לאדם לא מחמת שעשה עמו רעה אלא מחמת שרואה אצלו ברכה מעושר וגדולה דוגמת מרדכי שמחמת גדולתו קנאו בו קצת כמו שנאמר ורצוי לרוב אחיו משמע ולא לכל אחיו ופי' הראב"ע כי אין יכולת באדם לרצות הכל בעבור קנאת האחים. וכן הוא באמת שלא קנאוהו רק בעבור גדולתו שהרי לא עשה שום רע לשום אדם כיון שהיה עניו מאד והעיד עליו הכתוב דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו ופי' רש"י לכל זרעו עמו ונראה שהכוונה על הקטנים והילדים שבישראל ובא להגיד ענותנותו הגדולה שאפילו לילדים ולקטנים דבר שלום עמהם והיה מדבר עמהם דבר אהבה וריעות ולא נמנע מזה להיותו חושב לו זה לפחיתות כמו שקצת מתגאים שלא לדבר עם קצת בני אדם. והנה האכילה והשתיה שאוכלים קצת בני אדם זה עם זה מקרב הלבבות ומוסיף האהבה ביניהם כידוע ומפורסם עד שיטילון הקנאה והשנאה שביניהם וע"ז אמר שישתכר עד שלא ידע לשנא השונא שהוא דוגמת המן ולארו ולא ידע ג"כ לקנאות את חברו המתברך בעושר וגדולה שהיא דוגמת מרדכי ואמר בתחלה שלא ידע בין ארור המן ואחר כך לברוך מרדכי ללא זו אף זו כלומר לא די שירחיק השנאה מלבו שהוא דבר גדול שאסרתו תורה בלאו דלא תשנא אלא אפילו הקנאה ירחיק מלבו.

דף ט. פ

מעשה בתלמי המלך וכו' - כתב בים שלמה ב"ק (פ"ד סי' ט') על הגמ' וכבר שלחה מלכות הרשע שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדנו תורתכם קראו ושנו ושלשו וכו'. והיש"ש הביא קושיית התוס' וא"ת והא אמרינן בחגיגה המלמד תורה לגוי עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב וגומר וי"ל דע"פ המלכות עשו בעל כרחם ולא נתחייבו למסור עצמם. א"נ שהשרים עשו עצמן כגרים כדאיתא בספרי אף חובב עמים עכ"ל. משמע מכאן דלא שרי ללמוד תורה לגוי אף משום שלום מלכות, וק"ו משום שכר הנאה, א"ל בגזירה והכרח וכו', גם שמעינן מהאי ברייתא דאסור לשנות דברי תורה אף במקום הסכנה, וחייב למסור עצמו עלי', דלפי חד שינוי דתוס' שמלכות הרשעה גזרה עליהם, ולמה לא ייראו חכמים שתעליל מלכות הרשעה עליהם וכו' וא"כ הי' להם לשנות או שניהם חייבים או שניהם פטורים, אלא ש"מ שמחויבים אנו למסור על קידוש השם, ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה וכו', והא דאית' בפ"ק דמגילה מעשה בתלמי המלך שכינס ע"ב זקינים וכו' ושינו התורה, התם מן שמיא הוא דאסכימו בהדיהו וכעין רוח הקודש הי', וכן אית' התם נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד כו' והוה על פי הדיבור, ועוד התם לא שינו שום דבר ממשמעותו אלא שינו הלשון דלא יהפכו למינות, וכמו ששינו כך הוא כוונת המקרא כפשוטו, אבל לומר על הפטור חייב או להיפך הוי ככופר בתורת משה ע"כ.

דף ט: פ

וכתבו לו במקום את הארנבת - את צעירת הרגלים, מפני שאשתו של תלמי ארנבת שמה, שלא יאמר, שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה - כתב בספר אמרי כהן

צריך בית דוקא ולא סגי בקדושת המקום, וכדאיתא בזבחים (מ א) דאם נפחתה תקרה של היכל לא היה מזה.

❧ דף י': ❧

ונכד זה ושתי- הנה בשו"ת משכנות יעקב (סימן סא הו"ד בפתחי תשובה חו"מ סימן רמז סק"ב) נשאל אודות שכיב מרע שצוה לפני מותו לתת מתנה איזה סך לכל נכדיו, ויש לאחד מנכדיו בנים, ונפל ספק אם הם גם כן בכלל נכדים, והשיב: אין בכלל הנכד רק בן הבן לבד, והוא דבר פשוט מפורש בכתוב גבי שבועתו של אבימלך, אם תשקור לי ולניני ולנכדי, ומתרגמין ולבר ברי, וכן פירש שם רש"י עד כאן רחמי האב על הבן, וכן מצינו במגילה דף י' ע"ב והכרתי לבבל שם ושאר נין ונכד, ודרשינן נכד זו ושתי שהיתה בת בנו של נבוכדנצר הרשע, משמע ששם נכד הוא שם מיוחד רק על דור שלישי, ואם באנו לספק שמא בלשון בני אדם גם הם נקראים נכדיו, מנין לנו לעשות ספק הזה, אדרבה גם בלשון בני אדם הרוצה להזכיר נכד הבן הוא מוסיף עוד תיבה אחת בלשון אשכנזי [אור אייניקל] וגם אין לנו לעשות ספיקות בלשון בני אדם להוציא מלשון תורה, מה שלא מצינו בש"ס, וגם דבכל מקום שלא ידענו בבירור שהלשון בני אדם הוא משונה מלשון תורה הולכין אחר לשון תורה אף בנדרים ושבועות. ואפילו אם היה עולה קצת ספק בזה, הרי מתנת שכיב מרע דרבנן, ואין מוציא מידי ירושה דאורייתא ונכסים בחזקת יורשים הם, עכ"ד.

❧ דף י"א. ❧

שמואל אמר לא מאסתים בימי יונים וכו' כי אני ד' אלוקיהם בימי גוג ומוגוז. במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתים להם דניאל חמ"ו וכו' כי אני ד' אלוקיהם לעתיד לבא וכו'- הבינה לעתים (דרוש שני לחנוכה) ביאר אשר בעת גאולתינו המיוחד ע"י משיח צדקינו יהי לנו ד' תועלויות, א' להנצל מצער וצרת הגלות ב' לשמוח בנקמת אויבינו, ג' שנוכל לעבוד את השם בלי טרדות של שעבוד מלכויות, ד' לקדש שם שמים ולפרסמו בין הגוים כולם.

וכל אלו הדברים נתקיימו אחד לאחד בהגאולות שהיו לנו, וזהו אשר דרש פה, כי בימי כשדים הי' בשפל המצב והשעבוד, וע"י דניאל וחבריו נתרומם קרנם ויצאו מצרה להרוחה. ובימי המן חזו במו עיניהם נקמתם בהמן שתלו אותו על העץ אשר הכין לו למרדכי. ובימי היונים שתוקף הגלות היתה בגזירתם עליהם להעבירם על הדת בעניני שבת חודש ומילה וניצלו ע"י כהני בית חשמונאי. ובימי רבי נתקדש שם שמים והתפרסם שמו בגוים עד שאנטונינוס גייר את עצמו. ובגאולה העתידה יתקבצו כל אלו התועלויות יחדיו במהרה בימינו.

❧ דף י"ב. ❧

מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע- תשובה. כתב החת"ס (תורת משה על מגילת אסתר) דעיקר העונש של ישראל לא היו על שאכלו במשתה אחשורוש, דאיתא במדרש (רבה ז'ג) שהיו מקבצים ח"י אלפים ישראל לבוא אל המשתה, בעל כרחם שלא בטובתם, ונהי דאחר כך כשכבר היו מסובים כתיב

'אין אונס', מ"מ כיון שבתחילתם היה באונס, אף על גב שסופו ברצון, אמרינן יצריה אלבשיה, כדאמרינן בכתובות (דף נא ע"ב) גבי אשת ישראל שנאנסה, ואם כן אי אפשר לשפוט עליהם משפט מות בשביל זה, אך מ"מ הא קי"ל האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים פטור, דהוה ליה שלא כדרך אכילתו והנאתו, ומוקמינן ליה שאכל בערב יום הכיפורים שיעור שביעה, ובליל יום כיפור אוכל עוד דהוה ליה אכילה גסה ופטור, ואם כן הכא נמי הוה להו לאכול בביתם דבר המותר כדי שביעה, עד שיהיו קצים במזונם, ולא יענשו אחר כך על אכילתם בבית המלך, והם לא עשו כן אלא נהנו מסעודתו של אותו הרשע, ולכך לא אמרינן בגמ' שהעונש על אכילתו בסעודת אחשורוש, אלא העונש הוא, על שנהנו ועל כן נתחייבו. ע"כ. ומבואר שני חידושים אשר כתובים בחת"ס, א. אדם שאנסוהו לאכול, והיה יכול לאכול קודם, מאכל של היתר כדי שביעה, ואז יהיה המאכל של איסור, אכילה גסה, אם לא עשה כן עבר על איסור ומתחייב על זה, ב. שאדם שהתחיל לאכול מאכל של איסור באונס, ותקפו יצרו ואכלו ברצון פטור, משום דאמרינן יצריה אלבשיה.

❧ דף י"ב: ❧

בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו- כתב החיד"א בספרו פתח עינים: אפשר לפרש במ"ש פ"ג דתעניות שמואל גזר תעניתא ובאו גשמים בלילה שלמחר יהיה התענית ואמר דזה דומה לתנו לו ואל יראה פני, ופעם אחרת באו גשמים בלילה שאחר התענית ואמר דומה למי שאומר הניחו לו עד שיתמקמק וז"ש בן ששמע אל תפלתו שלא היה בסוג תנו לו ואל יראה פני. וכדי דלא תימא הסוג אחר הניחו לו עד שיתמקמק לז"א הקיש על שערי רחמים ונפתחו לו תקף שהקיש.

❧ דף י"ג. ❧

עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה- וברש"י: נמצא שלא הי' לה אב משעה שנראה להקרות אב ע"כ.

הנה כתב מתוס' חד מקמאי (יבמות ס"ז ע"א) וז"ל: מצאתי כתוב בחידושי שחדשתי לפני אבא מארי ז"ל, שמעשה הי' בלוניל לפני הראב"ד ז"ל ולפני זקני הרב ר' משולם ולפני הרב ר' שמואל ב"ר משה, ע"ד אחד שנתן מתנה לבנו קודם מי יום ליצירתו, והי' מחלוקת ביניהם יש מהם שאמרו שהמתנה קיימת הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל העובר, ויש מהם שאמרו שאין המתנה מתנה, דכיון דארבעים יום קודם ליצירתו מיא בעלמא הוא, וכמו דלא עיברה כלל דמיא, ונגמר הדין עפ"י רובם דהמתנה מתנה, ולאבא מארי ז"ל הי' מסתברא כדברי היחיד שאין המתנה מתנה. ע"כ.

וכתב הגר"א ויודער שליט"א בקובץ בשבילי הרפואה (קובץ ב' ע' מה): והי' נלע"ד להביא ראיי' לרוב הפוסקים שבתוס' חד מקמאי הנ"ל דשייך לומר גם בעובר קודם מי יום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, מהא דאמרינן במס' מגילה דף י"ג ע"א ובמות אביה ואמה למה לי (הא כתיב כי אין לה אב ואם), א"ר אחא עברתה מת אביה ילדתה מתה אמה, ופירש"י עברתה מת אביה נמצא שלא היה לה אב משעה שראוי לקרות אב וכו', ובאור חדש ממנהר"ל ז"ל בפסוק ויהי אומן את הדסה

הביא דברי הגמרא, וכתב בתוך דבריו בפירוש הגמרא, דאצל האב מיד שנתעברה ממנו נקרא אבי, משא"כ אצל אמה דעובר ירך אמו הוא ע"ש, הרי בפירוש דמיד ברגע העיבור נקרא אב, והוא ראוי ברורה דנקרא העובר בתוך מ' יום בן, ושפיר אמרינן דדעתו של אביו קרובה אצלו, והגם שלענין תרומה אין פוסל את אמו מלאכול בתרומה.

שכל המגדל יתום כו' מעלה כו' כאילו ילדו-החכמת שלמה (אבן העזר סא, ג) דן לגבי המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו אם קיים בזה מצות פרו ורבו, שהרי אמרו חז"ל, המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וכתב דדבר זה תלוי במחלוקת הדרישה והט"ז (יורה דעה רמב), דלדעת הדרישה כל מקום שנאמר 'כאילו', אין המוקש שווה אל מי שמקיש לו, והט"ז חולק וסובר שהוא שווה ממש. לפי זה, לדעת דרישה כיון דאינו שווה ממש לא קיים מצות פרו ורבו, אבל לדעת הט"ז שהוא שווה ממש, שפיר יוצא בזה ידי מצוות פרו ורבו.

והחיד"א בספרו פני דוד (פרשת שמות אות ד) כותב: שמעתי משם הרב המופלא מהר"י הכהן בעל בתי כהונה ז"ל שפי' במאמר זה בהך דקי"ל שטף נהר את זתיו והולכים לשדה אחר זה אומר ארצי גדלה וזה אומר זתי גדלו יחלוקו. והנה כי כן משפט אחד למגדל יתום בתוך ביתו עם גדלו זתיו בשדה אחר דזה אומר מזונותי גדלו היתום וזה אומר אב אני המוליד ומשפטיו יחלוקו בשכר הגידול הזה. אכן משפטו עם ה' ורב טוב אשר צפן ונותן להמגדלו כאלו ילדו כל חלקו משלם שכר גידול ושכר הולדה זה תורף דברי הרב הנז'

ה"חתם סופר" בשו"ת (ח"א או"ח סימן קס"ד ד"ה ובנידון) כתב וז"ל: אף על גב שהמגדל יתום יש לו מצוה רבה ומעלה עליו כאילו ילדו, ובהג"ה מיימוני דמיתת רמ"א (חו"מ סוף סי' מ"ב) מבואר דקורא לו בנו סתם, ומקרא מלא דבר הכתוב סרח בת אשר והיא לא היתה בת אשר והיתה בת אשתו ולא בתו אלא שגדלה כבת כמ"ש רמב"ן בפ' פנחס [כ"ו מ"ו], מ"מ היתום אינו במצות עשה לכבדו כמבואר להדיא בסוטה מ"ט ע"א וברש"י ד"ה איטפיל ביה וכו', ואפילו יהיה עליו קצת מצות כיבוד ויהיה מחוייב להשתדל לומר קדיש עבור רבו אם לא היו לו בנים, אבל אין האבלים מחוייבים להניח לו מקדישים שלהם וכו'. עכ"ל. וע"ע בדבריו בחלק אה"ע (ח"א סי' ע"ו ד"ה הנה וד"ה איברא) שהאריך לדון אם ליתום שמגדלו אפשר לקרא בנו, ואיך לקרותו לתורה.

ע"פ הגמ' כאן מבאר בספר "תורי זהב" עה"ת בפ' ויצא את הפסוק (בראשית ל', ג') "הנה אמתני בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנוכי ממנה". שלכאורה קשה כיצד היא תבנה מכך שליעקב ובלהה יולד בן?! אולם לפי המבואר בגמרא כאן שכל המגדל יתום בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ממילא אמרה רחל, שבלהה תלד ליעקב בן והיא תגדלו ויחשב הדבר כאילו הוא הילד שלה. וכך אומר ה"תרגום אונקלוס" על פסוק זה: "ואמרת הא אמתני בלהה עול לותה ותליד ואנא אירבי (אגדל) ואתבני אף אנא מנה"

ישנו עם אחד מפוזר כו' - כתב האוה"ח בספרו ראשון לציון: ואי הוינא התם הוינא דרישנ' ליה להאי קרא שנתכון לשלול טענת קטיעא בר שלום לההוא קיסר דהוה סאני ליהודאי

דאמר ליה לא יכלת להו לזה אמר תחילת דבריו ישנו עם אחד שהיה מפוזר כו' עתה הם בכל מדינות מלכותך ויכלת להו ולטענת קרו לך מלכות קטיעא נמי ליכא דהא דתיהם שונות מכל עם וכולהו שמחים למפלתן של שונאיהם של ישראל ואין טענה להמלט זולת רצון המלך אם על המלך טוב כו'.

כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי- דבר מעניין הובא בס' חשוקי חמד: שאלה. מעשה בגרושה שיומיים לפני חתונתה, ביקש ממנה מסדר הקידושין את הגט כדי לבדוק אם הכל כשורה, ומצא ששמה נכתב בגט עם א' במקום עם ע', ופסק שיכתבו גט חדש, והמגרש כבר התחתן ועבר לגור במדינה אחרת, וכשהלכו לבקש ממנו גט חדש, לא רצה לתת אלא אם כן יתנו לו סכום גדול, וכיון שהורי הכלה היו עניים נתייאשו מהחתונה. ביום החופה בא נדיב גדול, ששמע את המעשה, ונתן את כל הסכום, ומיד סידרו גט מחדש, ועתה נסתפקו אולי כיון שכבר נתייאשו מהחתונה, צריכה לישב שוב ז' נקיים?.

תשובה. כתב השו"ע (סימן קצב ס"ג) אם דחו הנשואין מחמת איזה סיבה אף על פי שישבה שבעה נקיים צריכה לחזור ולישב עוד ז' נקיים, ולכאורה הכא נמי צריכה לישב עוד ז' נקיים. אך יתכן שהכא אין צריכה לישב עוד ז' נקיים, כיון שהגרושה אינה מתייאשת לגמרי, שהיא יודעת שהחתן רוצה לישאנה, וההורים מסכימים, אלא שיש כאן עסק עם איזה רשע אחד, שרוצה להציק לה, ולסחוט ממון, ויש עצות איך להמלט ממנו.

ויש להביא קצת ראיה לזה, דהנה אמרינן במגילה דף יג ע"ב שרחל מסרה הסימנים ללאה, ולאחר מכן אמר לבן ליעקב מלא שבוע זאת, ותשא את רחל, ולכאורה כיון שרחל כבר התייאשה מהנישואין, היתה צריך להמתין שבעה ימים חדשים, וכתב השו"ע (יו"ד סימן קצב ס"ב) שמתחילים לספור ממחרת יום התביעה, ואם כן למחרת החתונה עם לאה, כשאמר לו לבן מלא שבוע זאת, היתה תביעה חדשה על רחל, ולמחרת היתה צריכה להתחיל לספור שבעה נקיים, נמצא שלא היה יכול לישאנה אלא לאחר שמונה ימים, אלא נראה כיון שרצתה לינשא ליעקב, וידעה שיש עוד סיכוי לא התייאשה לגמרי, ולא היתה צריכה שבעה נקיים חדשים.

אלא שיש להקשות דהא אמרינן בגמרא כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה, והיינו דכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה, והרי היתה לאה צריכה להמתין ז' נקיים, והשיב גיסי הגר"ח קנייבסקי שליט"א שיתכן שלאה כבר ידעה שבוע קודם שלבן הולך לתתה ליעקב, ושמרה ז' נקיים.

גליון זה יוצא לאור ע"י שיעור הדף היומי בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש *7 ואז קוד 96633 שלווחה 6

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל:

K0504166339@gmail.com